



ساز و کارهای مناسب برای ارتقا سطح آموزشی و پژوهشی معلمان

الناز پورعلی بابا

کارشناسی IT ، دانشگاه علمی کاربردی تبریز
pouralibabaelnaz@gmail.com
۰۹۱۴۹۱۴۹۹۳۷

چکیده :

در دنیای امروز دانایی یکی از محورهای شاخص اصلی پیشرفت و تعالی هر جامعه محسوب می شود. از مشخصه های بارز این عصر تغییر فاکتورهای توسعه از حوزه های صنعتی به سمت فرا صنعتی از قبیل دانش ، پژوهش و سرمایه انسانی دانایی محور است. این پژوهش با هدف بررسی ساز و کارهای مناسب برای ارتقا سطح آموزشی و پژوهشی معلمان و به روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است . یافته های تحقیق حاکی از آن است آموزش و پرورش به عنوان زیرساخت و الگوی توسعه جامعه در همه ابعاد از نقشی حیاتی و ظریف برخوردار است. از طرفی ماهیت پیچیده فعالیت های یاددهی - یادگیری، سطح دشواری فعالیت های آموزش و پرورش را به مراتب افزایش می دهد. لذا برخورداری معلمان از بینش علمی و توانایی شناخت و حل مشکلات موجود در کلاس های درس و در نهایت تحقق اهداف آموزشی با بهره گیری از بینش، دانش و مهارت پژوهشگری راهگشای بسیاری از معضلات روزمره کلاسهای درس و مدرسه است . در این راستا برگزاری دوره های آموزش ضمن خدمت با هدف ارتقای سطح اطلاعات، دانش و مهارت های حرفه ای معلمان و افزایش همبستگی آنان با اهداف نظام آموزش و پرورش و همچنین انجام فعالیت ها و اقدامات پژوهشی معلمان منجر به ارتقا سطح آموزشی و پژوهشی آنان می شود .

واژگان کلیدی: معلم ، آموزش ضمن خدمت ، پژوهش



مقدمه :

منابع انسانی از عوامل مهم برای ایجاد تحول و بقای هر سازمان و رسیدن به هدف ها و رسالت های مورد نظر است . اگرچه پیشرفت فناوری و علوم، تغییرات شگرفی در محیط داخلی سازمانها ایجاد کرده است ، باوجود این، همچنان مهمترین سرمایه سازمان ها ، منابع انسانی آن محسوب می شود . از این رو در سالهای اخیر در سازمانهای آموزشی نیز توجه روزافزونی به مدیریت منابع انسانی شده است . (اخلاق نیک ، ۱۴۰۰)

با توجه به نقش تعیین کننده آموزش و پرورش در توسعه اقتصادی ، اجتماعی و فرهنگی کشور و تربیت نیروی انسانی مورد نیاز بخش های مختلف جامعه ، لذا تقویت و توسعه این بخش زیربنای توسعه سایر بخش هاست . (حاتمی و همکاران ، ۱۴۰۰) سازمان های آموزشی به دلیل بر عهده گرفتن نقش های کلیدی و خطیر خود، در زمره حساس ترین و کلیدی ترین سازمان ها قرار دارند و لذا باید بیش از هر سازمان دیگری به دنبال ارتقاء مستمر سرمایه انسانی خویش باشند . (ترک زاده و زینعلی ، ۱۳۹۰) در این میان معلمان از عوامل اصلی نظام آموزشی به شمار می روند و توانمندی آن ها بر عملکرد نظام آموزشی تأثیر مستقیم دارد .

سالهاست که در نظامهای آموزشی مختلف اساسی ترین نقش معلم نقش یاددهنده و استفاده کننده از دانش حاصل از تحقیقات آموزشی و تربیتی بوده است . این درحالی است که معلمان به واسطه تجارب و دانشی که در جریان فعالیت خود بدست می آورند می توانند نقش مولد دانش آموزشی را در نظام های آموزشی ایفا نمایند . یادگیری و تدریس مهم ترین کارکرد یک معلم در برنامه ی آموزشی محسوب می شود . معلمان موفق ، اندیشمندانی هستند که از طریق تحقیق و پژوهش مستمر ، مؤثرترین راه را برای انتقال اطلاعات و تحقق یادگیری را برمی گزینند . آنان در تلاشی نظام مند در صدد ایجاد تصویر کامل ، دقیق و جامعی از چارچوب یادگیری و تدریس اند که این تلاش نظام مند ، به درک عمیق تری از آن چارچوب منجر خواهد شد . بنابراین می بایست ، متولیان برنامه ریزی ، ضوابط و ظرفیت های لازم برای ورود این افراد به حوزه ی پژوهش را فراهم سازند .

از طرفی مهم ترین راهبرد توسعه حرفه ای مستمر معلمان، آموزش ضمن خدمت است . آموزش ضمن خدمت را می توان شامل کلیه فعالیت هایی دانست که به طور منظم و پیوسته به رشد و پیشرفت معلمان منجر می شود . (نیکنامی و کریمی ، ۱۳۸۸) به عبارتی آموزش ضمن خدمت به انواع فعالیت ها و شیوه هایی اطلاق می شود که در آن معلمان به منظور غنی سازی دانش و بهبود مهارت هایشان در تدریس، درگیر آن می شوند و این اقدامات می تواند آنها را به افرادی کارآمدتر در شغل خود تبدیل کند .

بهرامی (۱۳۹۷) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود به بررسی شناخت عوامل مؤثر بر گرایش معلمان به فعالیتهای پژوهشی از دیدگاه معلمان منطقه ماهان کرمان پرداخته است . از مجموع یافته های تحقیق وی چنین استنباط می شود که « در عوامل ذکر شده در این تحقیق، به ترتیب عوامل : آگاهی معلمان از روش تحقیق، مهمترین عوامل گرایش آنها به فعالیت های پژوهشی، اثر دادن فعالیت پژوهشی در ارزشیابی، استفاده از نتیجه پژوهش در علم و در پایان تشویق مادی و غیرمادی بر گرایش معلمان به فعالیت های پژوهشی تأثیر داشته اند. »

نتایج پژوهش محمدی و حسنی (۱۳۹۸) پیرامون بررسی تأثیر فرایند درس پژوهشی بر توسعه حرفه ای معلمان نشان داد « بین نمرات توسعه حرفه ای معلمان شرکت کرده در فرایند درس پژوهی و معلمان شرکت نکرده در این فرایند تفاوت معناداری وجود دارد ($P < 0.01$). همچنین نتایج نشان داد که بین نمرات معلمان شرکت کرده و شرکت نکرده در فرایند درس-پژوهی در استانداردهای طراحی و برنامه-ریزی آموزشی، ایجاد و حفظ جو یادگیری، اجرا و انجام تدریس، سنجش و برقراری ارتباط با نتایج یادگیری، ارزیابی و انعکاس



یادگیری و آموزش، همکاری بیشتر معلمان، فعالیت در جهت توسعه حرفه ای دانش محتوایی، تکنولوژی آموزشی تفاوت معناداری وجود دارد ($P < 0.01$). از این رو می توان گفت که درس پژوهی می تواند توسعه حرفه ای معلمان را افزایش دهد. »

نظام پرست و امین (۱۳۹۹) در تحقیقی به بررسی سازوکارهای مناسب برای ارتقا سطح آموزشی و پژوهشی معلمان پرداخته و نشان دادند « مؤلفه های فرهنگ خانواده، ویژگی هایی فردی، سطح نگرش علمی معلمان و تسهیلات و تجهیزات مدرسه به میزان زیادی بر فرهنگ مطالعه و پژوهش در بین معلمان تاثیر دارد. اینکه کدامیک از مولفه ها بر متغیر (فرهنگ مطالعه و پژوهش در معلمان) ؛ بیشترین تاثیر را دارد بایداز مقادیر Beta استفاده شود. ستون ضرایب استاندارد شده بتا نشان می دهد که موثرترین مولفه، سطح نگرش علمی معلمان با بتای ۳۸۰/۰ بوده است. »

چراغی و دارابی (۱۴۰۱) در پژوهش خود به بررسی نقش اقدام پژوهی در توسعه حرفه ای معلمان پرداخته و به این نتیجه دست یافتند که « اقدام پژوهی به عنوان یکی از مهم ترین منابع شناخت و آگاهی انسان ها نقش مهمی در توسعه ی حرفه ای معلمان داشته است. اقدام پژوهی در آموزش و پرورش به عنوان یکی از مهمترین عرصه ی فعالیت معلمان نقش برجسته ای دارد. معلمان برای توسعه ی حرفه ای خود ناگزیر باید در ابعاد گوناگون با اقدام پژوهی ارتباط برقرار کنند. توسعه ی حرفه ای معلمان عبارت است از فرآیند ها و فعالیت های طرح ریزی شده به منظور افزایش دانش ، مهارت ها و نگرش های حرفه ای معلمان تا اینکه بتوانند موجب بهبود یادگیری دانش آموزان شوند. روش های پژوهشی معلم محور ناظر بر بهبود عمل هستند. اقدام پژوهی و درس پژوهی و روایت پژوهی از جمله مهم ترین روش های پژوهشی معلم محورند که برای توسعه ی دانش و آگاهی درباره ی ماهیت تعلیم و تربیت ، موضوع درسی و تدریس به کار گرفته می شوند. اقدام پژوهی کوششی است که می خواهد بین پژوهش به عنوان وسیله ای برای آگاهی و دانستن و عمل آموزش رابطه ی ارگانیک برقرار کند. همچنین الگوی عملی بازبینی مداوم الگوهای ذهنی و باز اندیشی مشارکتی عمل کارگزاران آموزشی و الگویی موثر برای بهبود مستمر آموزش در مدرسه محسوب می شود. این پژوهش یک راهبرد است که پژوهشگر به کمک آن زندگی افراد را مطالعه می کند و از یک یا چند نفر می خواهد که داستانهای زندگی خود را بیان کنند. سپس ، این اطلاعات توسط پژوهشگر به صورت روایت زمانی بازگویی یا بازسازی می شوند. در عرصه ی تعلیم و تربیت ، یافتن بهترین روش ارائه ی یک مفهوم علمی به دانش آموزان ، ایجاد محیط ویژه برای کلاس درس و مطالعه ی تاثیر آن روی یادگیری دانش آموزان از جمله مواردی است که فعالیت پژوهشی را برای معلم ایجاب میکند . بنابر این بهبود کیفیت پژوهشی را برای معلم ایجاب می کند . بنابر این بهبود کیفیت آموزش و پرورش نیازمند افزایش توانایی حرفه ای معلمان است و مهم ترین عوامل موثر در پرورش حرفه ای معلمان پژوهش خود آنان در کلاس درس می باشد. »

یافته های پژوهش یزدان پناه و همکاران (۱۴۰۲) در بررسی نقش گروه های آموزشی در رشد حرفه ای معلمان مقطع ابتدایی نشان داد « یکی از ماموریت های گروه های آموزشی، ارتقای دانش، مهارت و عملکرد حرفه ای معلمان است. معلمان بایستی علاوه بر تخصص موضوعی، الزاما مهارت حرفه ای و عملی را نیز دارا باشند. مهارت حرفه ای پیوند روش آموزش با دانش موضوعی در بافت و شرایط یادگیری دانش آموزان است. بدین دلیل گروه های آموزشی با تمرکز بر این بعد از شایستگی معلم می توانند نقشی ویژه در تحقق شایستگی عملی تربیتی معلمان و ارتقای دانش حرفه ای آنان ایفا کنند »

روش شناسی :



پژوهش حاضر با هدف بررسی ساز و کارهای مناسب برای ارتقا سطح آموزشی و پژوهشی معلمان به شیوه توصیفی و از نوع کتابخانه ای انجام شده است و با توجه به روش پژوهش، جامعه آماری پژوهش شامل کلیه اسناد، مدارک و منابع مرتبط با موضوع مورد بررسی از قبیل کتب، مقالات و پایان نامه ها می باشد.

بحث درباره یافته ها

لازمه موفقیت تلاش های انجام شده در زمینه بهسازی آموزش و پرورش توسعه حرفه ای و افزایش دانش و مهارت معلمان، است. (Richter et al . 2011) امروزه این اصل مورد پذیرش همگانی است که نیروی انسانی فرهیخته و ماهر بزرگترین سرمایه های هر کشور، محسوب می شود. انسان فرهیخته و پژوهشگر است که انسان پرورش می دهد یا تولید دانش و مهارت می کند. بهترین معلمان را می توان کسانی دانست که اوقات خود را صرف یادگیری می کنند. متأسفانه برخی از معلمان با شروع تدریس، یادگیری را متوقف می سازند و به جزوه هایی که روزگاری تهیه کرده اند، بسنده می کنند. به همین دلیل جهان در حال تغییر از کنار آنها می گذرد و به سرعت ایشان را در وضعیتی قرار می دهد که دیگر آمادگی تدریس کار آمد را ندارند. یک معلم کار آمد معمولاً تحولات مربوط به رشته خود را تعقیب می کند و دائماً مهارت های خویش را بهبود می بخشد. آنها همواره در حال آموختن هستند. به عبارتی دیگر آنها دائماً در حال شاگردی کردن هستند.

ارتقا سطح آموزشی در معلمان

هر گونه تحول اساسی در جامعه مستلزم متحول شدن نظام آموزشی آن جامعه است و محور اصلی پیشرفت هر نظام آموزشی کیفیت عملکرد معلم می باشد. مهمترین رکن تعلیم و تربیت در تربیت ابعاد آموزشی، اعتقادی، عاطفی، اخلاقی، سیاسی، اجتماعی و... دانش آموزان معلم بوده که در تربیت نیروی انسانی مورد نیاز جامعه نقش به سزائی نیز ایفا می کند (زارع، ۱۳۹۲) به همین جهت آموزش و پرورش مستلزم ایجاد دوره های همگام سازی است که این آموزش ها تحت عنوان دوره های ضمن خدمت یاد می شوند. این دوره ها در جهت تطبیق هرچه بیشتر معلمان با اهداف سازمان آموزش و پرورش برنامه ریزی شده و در نهایت به ایجاد یکپارچگی در این سازمان کمک می کند.

آموزش نیروی انسانی در سازمان ها، بعد از پیدایش مکتب مدیریت علمی در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم مورد توجه قرار گرفت، چون از این دوره به بعد، بیشترین توجه هر سازمانی به سرمایه های انسانی خود معطوف شده و از آنها به عنوان اصلی ترین عامل رشد و توسعه یک سازمان یاد شده است. از دیدگاه مربوطه، این رشد تنها در صورتی محقق می شود که نیروهای انسانی یک سازمان به درستی تحت آموزش و بازفرآگیری قرار گیرند.

دوره های ضمن خدمت برای بالا بردن بهره وری معلمان و همچنین نظام تعلیم و تربیت، دوره هایی ضروری هستند. این دوره ها در جهت تطبیق هرچه بیشتر معلمان با اهداف سازمان آموزش و پرورش برنامه ریزی شده و در نهایت به ایجاد یکپارچگی در این سازمان کمک می کند. این آموزش ها باید به صورت دقیق و با چارچوبی درست طراحی شده که در نهایت بتوان انتظار بهره وری حداکثری از آنها را داشت.



الگوهای اجرای دوره های آموزش ضمن خدمت

در راستای اجرای دوره های ضمن خدمت ، الگوهای متفاوتی ارائه شده است که با هدف زمینه سازی در جهت موفقیت برنامه های آموزشی و بخصوص افزایش استقبال کارکنان سازمان از برگزاری دوره ها می باشد . به طور کلی الگوهای اجرایی آموزش ضمن خدمت کارکنان را می توان به سه دسته تقسیم نمود : (مهدوی و فیاض ، ۱۳۹۳)

۱. الگوی سنتی :

در این رویکرد مهمترین عنصر تاثیرگذار بر استقبال از دوره های آموزشی را طرز تلقی و نگرش کارکنان و مدیران نسبت به دوره های آموزش ضمن خدمت و نقشی که در بالا رفتن میزان اثربخشی و عملکرد افراد دارد ، می باشد . از این رو در این الگو ایجاد نگرش مثبت بین کارکنان در مورد برگزاری دوره های آموزش ضمن خدمت ضروریست و در جهت دستیابی به این هدف لازم است تبلیغات گسترده از طریق تهیه پوستر و اعلامیه در نشست های عمومی انجام گیرد . اجرای دوره ها پس از تبلیغات گسترده و ایجاد ذهنیت مثبت در کارمندان آغاز شده و سعی بر این دارد تا با دادن آموزش های مناسب و کاربردی ، تغییر قابل توجهی در مهارت و توانمندی های آنها ایجاد کند .

۲. الگوی گاسکی :

این الگو ابتدا بر اجرای موثر دوره ها تاکید داشته به صورتی که رضایت شرکت کنندگان در دوره های آموزشی حاصل شده و بدانند این دوره ها در عملکردشان کمک کننده خواهد بود . از این رو بر خلاف الگوی سنتی ، این الگو شامل جهت گیری قبلی در مورد برگزاری دوره ها نیست . به عبارت دیگر در این رویکرد ارزش هر دوره آموزشی در عمل مشخص می گردد و بنابراین می بایست با نگرشی عملکردیانه ، به تجربیات کارکنان احترام گذاشت و بوجود آمدن تغییر در عملکرد و نگرش افراد بسته به نظر و برداشت خود افراد باشد .

۳. الگوی ترکیبی :

این رویکرد ترکیبی از دو الگوی سنتی و گاسکی است . در این الگو هم تبلیغات پیش از برگزاری دوره ها اهمیت دارد و هم تاثیری که این دوره های آموزشی بر عملکرد فردی و سازمانی کارکنان دارد . بازخورد مثبتی که اثربخش بودن دوره ها به همراه دارد می تواند موجب تقویت انتظارات ایجاد شده پیش از برگزاری دوره ها شود

اجرای دوره ها را می توان به دو صورت آموزش گروهی و انفرادی انجام داد. روش اجرای آموزش گروهی شامل کنفرانس سمپوزیوم، سمینار فوربوم روش کارگاهی و قضایای اداری تحریک مغزی، شبیه سازی آموزش حساسیت می باشد . از جمله روشهای انفرادی میتوان به آموزش مکاتبه ای کارآموزی، آموزش خصوصی، تجربه برنامه ریزی شده و آموزش برنامه ای اشاره نمود.



ارتقا فعالیت های پژوهشی در معلمان

نقش مهم پژوهش در توسعه جوامع و سازمان ها باعث شده تا به عنوان یکی از مهم ترین منابع شناخت و آگاهی انسان ها از دیرباز شناخته شود. در آموزش و پرورش نیز به عنوان یکی از پیچیده و دشوارترین عرصه های فعالیت بشری، پژوهش در تولید دانایی نقش برجسته ای داشته و دارد. (ساک، ۱۳۹۱) پژوهش موجب رشد علمی و فرهنگی شده و انسان را از جهل و ناآگاهی به علم رسانده و حقایق و واقعیت ها را آشکار می کند و راه را برای حل مسایل و مشکلات پیچیده هموار می کند.

پژوهش در واقع سلسله تلاش های قاعده مند، هدف دار و علمی است که می تواند به عقلانی کردن و در نتیجه کارآمد ساختن عناصر مختلف علم و معرفت بینجامد. همچنین بازده حاصل از تکامل آن می تواند در پیشبرد امور اجرایی و توسعه زمینه های مختلف (سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی) به کار گرفته شود. (کاشی، ۱۳۹۲)

پژوهش یکی از اساسی ترین نیازها برای نیل به پیشرفت و توسعه همه جانبه ی یک کشور است و قدرت و استقلال هر کشوری بر پژوهش و تولید علم استوار است. بنابر این نوع و سطح فعالیت های پژوهشی یکی از شاخص های اصلی توسعه و پیشرفت محسوب می شود. موفقیت در تمام فعالیت های مربوط به توسعه از جمله صنایع، کشاورزی و خدمات به نحوی به گسترش فعالیت های پژوهشی بستگی دارد. پژوهش یکی از محورهای مهمی است که ضامن پیشرفت و توسعه پایدار در هر کشور به شمار می آید. اگر پژوهشی صورت نگیرد، دانش بشری افزایش نخواهد یافت و دچار سکون و رکود خواهد شد. بدون انجام پژوهش، امور آموزشی نیز از پویایی و نشاط لازم برخوردار نخواهد بود. از این رو یکی از عوامل اساسی پیشرفت در کشورهای توسعه یافته، توجه خاص به امر پژوهش است. اصولاً پیشرفت و توسعه، ارتباط مستقیمی با تحقیقات علمی دارد و رشد و توسعه کشورهای پیشرفته در نتیجه سرمایه گذاری در بخش پژوهش است. حجم وسیع پژوهش های علمی در کشورهای توسعه یافته صنعتی گویای این واقعیت است

باتوجه به اینکه علم و فناوری محصول فعالیت های پژوهشی است و در صورتی که فعالیت های علمی و پژوهشی که با سایر فعالیت های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی ترکیب گردد قطعاً توسعه پایدار حاصل خواهد گردید. بنابراین، برپایه ضرورت های ملی، ضروری است با شناخت و تحلیل مشکلات موجود، استراتژی های موثر در جهت توسعه فعالیت های علمی و پژوهشی تهیه و تدوین گردد. طرفداران پژوهش در عمل، از جمله پژوهش در عمل آموزشی، بر این باورند که پژوهش باید از انحصار نخبگان درآید و به صورت مشارکتی یا فردی - جزو وظایف همه دست اندرکاران آموزش و پرورش، به ویژه معلمان، قرار گیرد.

ریچی (۲۰۰۶) طی یک سلسله پژوهش های علمی و فرایند مدار در خصوص ارتباط پژوهش و کارایی معلمان به نتایج در خور توجه ای دست یافت. او در این تحقیق دریافت که:

- ۱- بیشتر معلمان در ابتدا بر اساس علاقه ی شخصی به تحقیق و پژوهش می پردازند.
- ۲- آنها تلاش می کنند بین پروژه ی تحقیقاتی و رشته ی تدریس و فعالیت خود وجه مشترکی بیابند.
- ۳- برای آغاز و تداوم فعالیت های پژوهشی معلمان، تشکیل نشست گروهی و کارگاه آموزشی مداوم با یک محقق حرفه ای که با ارائه ی مدل ها و راهنمایی، پژوهش را آسان می کند بسیار مؤثر است.



۴- پژوهش مستمر توسط معلم ، موجب توسعه ی مهارت های وی از قبیل تفکر انتقادی ، حل مسأله ، تصمیم گیری ، و ابزار وجود می شود.

۵ -پژوهش های گروهی ضمن تقویت حس مشارکت جویی ، از اثربخشی بالاتری برخوردار است و موجب می شود معلمان از فرهنگ معلم غیر فعال به سمت معلم فعال در کار گروهی سوق یابند .

پژوهش حین عمل یا اقدام پژوهی عبارت است از به کار گیری یافته های تحقیق برای عمل در موقعیت های اجتماعی که با نگرش به بهبود عمل در جریان اجرای آن عمل با همکاری و مشارکت محققان ، شاغلان و افراد غیر محقق صورت می گیرد . اقدام پژوهی رویکردی سازنده در جهت گسترش توانایی های کارورزان در عرصه های مختلف شغلی است .و در حوزه آموزش و پرورش نیز این اندیشه گامی اساسی در جهت اصلاح و بهبود محسوب می شود که با تکیه بر تواناییها و مشارکت عمومی به ثمر می رسد .با این رویکرد همه کارکنان و بخصوص معلمان می توانند به عنوان عنصری سازنده و فکور در جهت شناسایی مسایل و حال آنها در محیط های آموزشی سازماندهی و به کار گرفته شوند . (عبدی نیا و اپروز ، ۱۴۰۰)

اقدام پژوهی موجب می شود که افراد درباره موقعیتهایی که در آن کار می کنند (کلاس درس، مدرسه، نظامها) به تحلیل های انتقادی دست بزنند و همچنین پژوهشگر نسبت به حرفه خود نگرش عینی به دست می آورد و ویژگیهای آن را می شناسد . (رئوف ، ۱۳۸۳)

خلاصه ای از ویژگی های عمده اقدام پژوهی به شرح زیر است :

- تعهد نسبت به بهبود امور آموزشی
- نوع ویژه ای از پرسش پژوهشی
- نوعی ویژه از اقدامی آگاهانه ، تعهدآور و ارادی
- پایش و کنترل نظامدار برای تولید داده های معتبر
- توصیف های موثق و صحیح درباره اقدام
- تبیین کردن اقدام
- یافتن راه هایی جدید برای ارایه یافته های اقدام پژوهی
- ارزیابی اعتبار داعیه های حاصل از نتایج پژوهش
- عمومیت بخشیدن به نتایج اقدام پژوهی



سه هدف اصلی و عمده را می توان برای ضرورت اقدام پژوهی برای معلمان را یاد آور شد :

- ۱ - تربیت معلمان پژوهشگر .
- ۲ - پیشبرد هدف های مدرسه .
- ۳ - بنا کردن فرهنگ حرفه ای در میان معلمان.

راهکارهای نهادینه کردن انجام پژوهش در معلمان

پیشنهاد می شود برای نهادینه کردن تحقیق و پژوهش در میان معلمان راهکارهای زیر به ترتیب اولویت عملیاتی شود : (کاشی ،

۱۳۹۲)

۱ . نخست اینکه ما با توجه به عوامل بازدارنده اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و تاریخی در ارتباط با پژوهش و پژوهشگری و آگاهی از مشکلات اساسی و بنیادین خود نباید در برنامه های اصلاحی به صورت ساده انگارانه برخورد کنیم و یا دچار خوش باوری شویم. باید تلاش کنیم ، مقوله ی تحقیق و پژوهش درآید . بنابراین مشارکت همه ی دستگاههای فرهنگی به ویژه رسانه های ارتباط جمعی در مقوله ی فرهنگ سازی ضروری است .

۲- مدیران و رهبران نظام آموزش و پرورش در تمامی سطوح باید درک صحیحی از پژوهش و تحقیق داشته باشند . آنها باید ایمان داشته باشند که پژوهش و تحقیق مبنای آموزش و پرورش پویا ، کارآمد و نوین است . بنابراین اگر به پژوهش به عنوان یک اصل توجه شود ، مبنای توسعه ی پایدار قرار می گیرد . زیرا معلم در عصر جدید دیگر در فضای بسته کلاس درس قرار نمی گیرد بلکه وارد عرصه رقابت های علمی و پویایی های علمی، آموزشی و پژوهشی بین المللی می شود .

۳- کشورهای پیشرفته بخش اعظمی از درآمد ناخاص ملی خود را به سرانه ی پژوهشی اختصاص می دهند . در کشور ما تخصیص بودجه در این بخش نسبت به کشورهای توسعه یافته بسیار ناچیز است . بنابراین می بایست مدیران ارشد مالی کشور به ویژه در آموزش رورش نگرشی سرمایه ای به پژوهش داشته باشند نه هزینه ای و منابع مالی کافی در اختیار این حوزه قرار دهند .

۴- انتظار می رود به منظور تسریع در موتور محرک تحقیق و پژوهش از یک سو و پرهیز از موازی کاری بانک اطلاعاتی پژوهشی ویژه ی معلمان تشکیل شود . این امر علاوه بر موارد فوق ، می تواند به عنوان یک منبع اطلاعاتی نیز مورد بهره برداری محققان و پژوهشگران قرار گیرد .



۵- ایجاد نیاز در معلمان یکی از راهکارهای بسیار مهمی است که می تواند معلمان را به پژوهش و تحقیق ترغیب نماید . بنابراین پیشنهاد می شود با بازنگری در فرم های ارزشیابی و شاخص های انتخاب کارکنان ، مدیران ، معلمان و ... الزام مشارکت آنها را در این مقوله فراهم نمایند .

۶- آموزش و تربیت منابع انسانی (معلمان) از طریق اجرای دوره ها و کارگاههای آموزشی ویژه ی پژوهش و تحقیقات تأثیر زیادی در توسعه و تعمیق پژوهش دارد . نتایج تحقیقات میدانی حاکی از این موضوع است که عدم دانش و اطلاع کافی و علمی معلمان تأثیر بالایی در عدم تمایل آنها برای ورود به فعالیت های تحقیقی و پژوهشی دارد .

۷- ایجاد جاذبه های انگیزشی و تشویقی و منزلت بخشی به معلمان پژوهشگر و اعطای امتیازات ویژه به آنان در نظام پاداش دهی از قبیل انتخاب معلم نمونه ، ترفیع طبقه شغلی ، اعطای وام ، چاپ مقاله ها و پژوهش های معلمان و ...

۸- غنی سازی محیط شغلی معلمان و فضای مجازی به منابع پژوهشی با چاپ و انتشار کتب درسی ، راه اندازی وب سایت و وبلاگ اختصاصی و برگزاری مسابقات علمی و تخصصی در زمینه پژوهشی .

۹- تشکیل همایش های سالانه در هفته پژوهش ، هماهنگ با سراسر کشور به صورت ملی و استانی به منظور تقدیر از محققان برتر و تشکیل نمایشگاه پژوهشی

مهم ترین کارکرد های آموزش و پرورش در زمینه پژوهش معلمان

در زمینه گسترش فرهنگ پژوهشی ، نهاد آموزش و پرورش راهکارهای متعددی را تا کنون در قالب تاسیس مراکز پژوهشی ، طرح ها و برنامه هایی در سطح دانش آموزان و معلمان به اجرا در آورده است که برخی از آنها عبارتند از:

الف) تأسیس پژوهشکده های معلمان :

وزارت آموزش و پرورش در راستای حمایت از امر پژوهش و تربیت مربیان پژوهشگر آزموده و شایسته و ارتباط لازم بین نظام آموزشی با نظام پژوهشی و تحقیقاتی در تهران و مراکز استان های کشور پژوهشکده هایی به وجود آورده است . در این پژوهشکده ها سعی بر این است که متودولوژی پژوهشی متناسب با مشخصات بومی و مسائل فرهنگی و مقتضیات زمانی و مکانی انتخاب گردد و اطلاعات و یافته های ناشی از مطالعات پژوهشی در زمینه های آموزشی به کار بست درآیند. اما اغلب آنها دو هدف مهم در پیش دارند:



-انجام پژوهش های علمی - آموزشی در زمینه آموزش و پرورش

-ارتقای کیفیت آموزش و پرورش کشور.

ب) طرح معلم پژوهنده :

به منظور ترغیب به حل مسائل آموزشی و تربیتی از طریق پژوهش در عمل ، توسعه اندیشه پژوهشگری در بین معلمان و سایر کارکنان، بهره گیری از تجارب معلمان پژوهنده و نوآور و ارج نهادن به فعالیتهای پژوهشی برنامه معلم پژوهنده از سال ۷۵ به ابتکار پژوهشکده تعلیم و تربیت و با مشارکت فعال شورای تحقیقات استانها در سراسر کشور به اجرا درآمده است که از طریق آن همکاران فرهنگی می توانند به اقدام پژوهی بپردازند . یعنی معلمان و مربیان آگاه و علاقمند می توانند در مورد مسائلی که در کلاس درس یا مدرسه با آن مواجه هستند به پژوهش بپردازند. زمینه ها و محورهای موضوعی ، گزارش معلمان در مورد مسائلی است که در کلاس درس یا مدرسه با آن مواجه بوده اند . این موضوعات عبارت از چگونگی تدریس یک مفهوم علمی با موضوع درسی، تولید روش حل مسایل رفتاری دانش آموزان در موارد خاص و شیوه های اداره کلاس مرتبط با تعلیم و تربیت بوده است. واقعیت این است که فلسفه وجودی این پژوهشکده ها و طرح معلم پژوهنده برای رفع و علاج موانع ، مشکلات و نارسایی های فعلی آموزش و پرورش بوده است نه درجهت گسترش فرهنگ پژوهشی در کشور . علی رغم اینکه در هفته پژوهش فراخوان های مقالات و همایش های پژوهشی عیدیه ای همه ساله برگزار می گردد ولی در جهت گسترش تفکر پژوهشی موفقیت چندانی حاصل نشده است.

نتیجه گیری

امروزه رکن اصلی توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در هر جامعه آموزش و پرورش آن جامعه قلمداد می شود و به عنوان قدرتمندترین ابزار شکل دهی آینده و شیوه ای برای درک و تسلط بر تغییرات، پایداری و تداوم تاریخ و فرهنگ به شمار می رود که نقشی محوری در افزایش ظرفیت و توان تولیدی جامعه ایفا می کند. در جوامع پویا که تمایل به تغییرات اساسی و بنیادی دارند ، این موضوع به خوبی پذیرفته شده است. به جرات می توان گفت که آینده ملت ها به توانایی نظام آموزشی و توانمندسازی معلمان در تربیت فرزندان آن کشور بستگی دارد. لذا اولویت اول برای افزایش بهره وری در مدرسه ، توجه همه جانبه به توانمندسازی معلمان و ارتقا سطح آموزشی و پژوهشی آنها در مدارس می باشد. پژوهش ها نشان می دهند که برنامه های آموزش ضمن خدمت معلمان در مدرسه از جمله مؤثرترین روش های توانمندسازی معلمان ، ارتقاء صلاحیت های حرفه ای معلمان و بهسازی کیفیت فرایند یاددهی و یادگیری هستند آموزش ضمن خدمت یکی از مناسب ترین تمهیدات لازم برای هماهنگی معلمان با اهداف آموزشی کشور است. به علاوه این آموزش ها نحوه برخورد معلمان با دانش آموزان و نحوه رفتار آنان در کلاس درس را بهبود بخشیده و بر دامنه رفتارهای مناسب دانش آموزان می افزاید.

از طرف دیگر جامعه آموزشی ما نیازمند معلمانی است که به طور طبیعی محقق باشند ، یعنی باید پژوهش گرانه بر جریان تدریس و یادگیری نظارت داشته باشند و تجربه های غنی خود را در طراحی و تدوین برنامه و تألیف کتاب و چگونگی ارزش یابی به کار گیرند. این امر بدان معنا است که معلم باید از تدریس و عمل تربیتی عادی شده فاصله گرفته و به سوی تدریس و عمل فکورانه پیش برود به نحوی که با بینشی پژوهشی مسا ئل کلاس و مدرسه را بکاود و با اقدام پژوهشی و ژرف اندیشی به یافتن راه حلها، کاربرد بلا فصل یافته ها و اخذ



بازخورد مداوم به اصلاح و بهبود فرایندهای آموزشی و پرورشی بپردازد. برخورداری معلمان از بینش علمی و توانایی شناخت و حل مشکلات موجود در کلاس های درس و در نهایت تحقق اهداف آموزشی با بهره گیری از بینش، دانش و مهارت پژوهشگری راهگشای بسیاری از معضلات روزمره کلاسهای درس و مدرسه است. برای ایجاد مهارت ها و توانایی ها، تحقیق عمل آموزشی یا اقدام پژوهی روشی ارائه می کند که در آن، معلم به تنهایی یا با مشارکت دیگران، محقق کلاس درس خود می شود و از این طریق، صلاحیت های حرفه ای خود را افزایش می دهد و در مورد برنامه های آموزشی و پرورشی بهتر تصمیم گیری می نماید

پیشنهادهای

با توجه به یافته های پژوهش پیشنهادات زیر قابل طرح می باشند:

۱. ایجاد و گسترش یک نظام اطلاع رسانی مناسب در ادارات آموزش و پرورش تا با استفاده از خدمات یارانه ای، نشریه های پژوهشی، تشکیل همایش های پژوهشی و ارائه نتایج تحقیقات به صورت دیداری و شنیداری بتوان اطلاعات بهنگامی را در اختیار معلمان قرار داد.
۲. ایجاد زمینه همکاری دانشگاهها و مراکز آموزش عالی با محققان آموزش و پرورش و استفاده از نیروهای متخصص.
۳. برگزاری اردوهای پژوهشی و ایجاد تسهیلات جهت شرکت معلمان در همایش های تحقیقاتی.

منابع

- اخلاق نیک، یکتا؛ (۱۴۰۰)، پیش بینی عملکرد شغلی معلمان بر اساس توانمندسازی روانشناختی، فصلنامه آموزش و پرورش متعالی، ۱ (۴)
- بهرامی، ح. (۱۳۹۸). بررسی شناخت عوامل موثر بر گرایش معلمان به فعالیت های پژوهشی از دیدگاه معلمان در منطقه هامان کرمان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه کرمان
- ترک زاده، ج؛ زینعلی، ف. (۱۳۹۰)، توسعه انگیزش و توانمندی آموزشگران: مدل سرمایه انسانی، تهران، فصلنامه منابع انسانی ناجا، سال ششم، شماره ۲۵، ۲۶ - ۱
- چراغی، نرگس و دارابی، کوثر، ۱۴۰۱، نقش اقدام پژوهی در توسعه حرفه ای معلمان، دومین کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت، بندرعباس
- حاتمی، خدیجه؛ نیک پی، ایرج؛ فرح بخش، سعید؛ (۱۴۰۰)، ارائه الگویی برای توانمندسازی معلمان در زمینه آموزش مجازی در دوران کرونا، پژوهشهای تربیتی شماره ۴۳
- رتوف، علی (۱۳۸۳) چرا علاقه به پژوهش در عمل احیا شده است؟. رشد تکنولوژی آموزشی، دوره ۱۹ شماره ۱۵۹



زارع، محمد؛ (۱۳۹۲)، نقش معلم در نظام آموزشی، <http://alim.blogfa.com/post/9>

ساکی، رضا؛ (۱۳۹۱)، پژوهش معلم محور؛ پارادایمی نو در پژوهش‌های آموزشی، فصل‌نامه راهبردهای آموزش، ۵ (۳)، ۱۹۷ – ۱۹۱
 عبدی نیا، یاسین؛ اپروز، کمال؛ (۱۴۰۰)، نقش اقدام پژوهی در رشد و توسعه حرفه‌ای معلمان، کنفرانس ملی دستاوردهای نوین جهان در تعلیم و تربیت، روانشناسی، حقوق و مطالعات فرهنگی – اجتماعی

کاشی، زهرا؛ (۱۳۹۲)، راهکارهای نهادینه کردن پژوهش در بین معلمان، <http://researchsaveh.blogfa.com/post/51>

محمدی، رزگار، حسنی، آرمان. (۱۳۹۸). بررسی تاثیر فرایند درس پژوهشی بر توسعه حرفه‌ای معلمان. تدریس پژوهی، ۷ (۱)، ۱۹-۱
 مهدوی، زهرا؛ فیاض، ایراندخت؛ (۱۳۹۳)، شناسایی عوامل موثر بر اثربخشی دوره‌های آموزش ضمن خدمت جهت ارائه مدل ساختاری، فصلنامه روانشناسی تربیتی، ۱۰ (۳۲)

نیکنامی، مصطفی، کریمی، فریبا، (۱۳۸۸)، صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش عمومی و ارائه چارچوب ادراکی مناسب، فصلنامه، دانش و پژوهش در علوم تربیتی و برنامه‌ریزی درسی، شماره ۲۳

نظام پرست، سارا و امین، نفیسه، ۱۳۹۹، سازوکارهای مناسب برای ارتقا سطح آموزشی و پژوهشی معلمان، پنجمین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در آموزش و پژوهش، محمودآباد

یزدان پناه، یوسف، محمدی نائینی، مژگان، مه‌نگار، فرشاد، حسینی، مجید. (۱۴۰۲). نقش گروه‌های آموزشی در رشد حرفه‌ای معلمان مقطع ابتدایی. پژوهش در روش‌های آموزش، ۱ (۱)، ۶۵-۷۸

Richter, D., Kunter, M., Klusmann, U., Lüdtke, O., and Baumert, J. (2011). Professional development across the teaching career: Teachers' uptake of formal and informal learning opportunities. *Teaching and Teacher Education*, 27(1), 116-126.